

Sosiaali- ja terveysministeriö

Teollisuusliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi työttömyysturvalain muuttamisesta (STM 1919/2017)

Hallitus on valmistelemassa muutoksia työttömyysturvalakiin ja uudistamassa myös työttömien palveluiden järjestämistä. Lakiesitykset muuttaisivat toteutuessaan työttömyysturvaa ja työttömien palveluita merkittävästi. Esitysten tavoitteena on luoda työttömille kannustimia ja ohjata aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen.

Työttömyysturvan ns. aktiivimallissa työttömyysturvan tasoa leikattaisiin 4,65 prosenttia, ellei työnhakija ole ollut aktiivinen edellisellä 65 maksupäivän jaksolla. Jakso vastaa noin kolmen kuukauden yhtäjaksoista työttömyyttä. Työttömyysturvan taso pysyisi normaalitasolla, jos työtön olisi aktiivinen eli työssä vähintään 18 tuntia neljän kalenteriviikon aikana tai vähintään viisi päivää työllistymistä edistävässä palvelussa. Työttömyysturva myös paranisi työttömyyden alussa, kun omavastuupäiviä vähennettäisiin viiteen nykyisestä seitsemästä. Hallituksen esitysluonnoksesta puuttuu muutosten vaikutus työttömyysturvan rahoitusosuuksiin.

Mallin taloudelliset vaikutukset riippuvat siitä, miten hyvin malli aktivoi hakijoita. Hallituksen arvion mukaan työllisyysvaikutukset olisivat 10 000 henkilötyövuotta, jos kaikki aktivoituisivat. Näin ei todennäköisesti tule käymään, vaan etuustaso tulee suurella osalla laskemaan. Aktiivimalli onkin käytännössä kilpailukykysovimuksen vastainen työttömyysturvan leikkaus.

Malli asettaa työttömät eriarvoiseen asemaan. Eri alueilla ja eri aloilla on täysin erilaiset mahdollisuudet lyhyiden sijaisuuksien ja määräaikaisten töiden tekemiseen. Teknologiateollisuuden työpaikat ovat valtaosin koko-aikatyötä. Esimerkiksi osa-aikatöitä on tarjolla niukasti. Liiton luottamusmiehillä vuonna 2016 tehdyn kyselyn mukaan osa-aikatyötä tekee noin 4 prosenttia alojemme työntekijöistä. Muille aloille, joilta lyhytkestoisia tai osa-aikaisia töitä löytyisi, on hankalaa työllistyä ilman ammattitaitoa ja työkokemusta. Hallitus toteaa esityksessäänkin, että tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja TE-toimistojen mahdollisuudet tarjota esimerkiksi palkkatuettua työtä vaihtelevat.

Myöskään työllistymistä edistäviä palveluita ei ole samalla tavalla tarjolla eri puolilla maata, eikä niiden järjestämistä hallituksen esityksessä taata niin, että sanktion välttäminen olisi mahdollista. Liiton jäsenten näkökulmasta kyseessä on etuusleikkuri etenkin pienemmillä paikkakunnilla, joilla ei tarjolla ole alan työtä tai mahdollisuuksia uudelleen koulutukseen. Etenkin teollisuuden rakennemuutosalueilla kaikki tiettyä ammattiosaamista vaativat työpaikat ovat voineet kadota, jolloin työllistymistä edistävien palveluiden varmistaminen olisi erityisen tärkeää. Työllistymistä edistävät palvelut ja uudelleen koulutus ovat välttämättömiä silloin, kun edessä on esimerkiksi alan vaihtaminen paremmin työllistävälle alalle. Teollisuusliiton näkökulmasta hallituksen tavoitteena näyttääkin esityksen perusteella olevan ensisijaisesti työttömyysturvameinoista säästäminen, ei työllisyyden edistäminen. Eriarvoistavat rakenteet tunnistetaan, mutta ongelmaan ei esityksessä millään tavoin puututa.

Hallituksen valmisteleman aktiivimallin on tarkoitus tulla voimaan jo vuoden 2018 alussa. Mallia koskeva valmistelu on kuitenkin keskeneräistä. Esityksen mukaan aktiivisuuden tarkastelujakso on 65 päivää, joilta on maksettu työttömyyspäivärahaa. Jakso, jolta etuutta leikataan passiivisen jakson jälkeen, on saman pituinen. Kuitenkin tarkastelujakson kulumiseen, seurantaan ja uudelleen alkamiseen on luotu paljon erilaisia poikkeustilanteita, jotka ovat työttömälle vaikeaselkoisia. Etuuden maksun ja sen tason ennakoimisesta tulee vaikeaa, ja etuuden hakemiseen liittyvä selvittely lisääntyy huomattavasti. Työnhakijan tulee saada palveluprosessin eri vaiheissa riittävästi tietoa siitä, miten hänen tulee toimia saadakseen etuutta. Tiedottamisvastuu on usealla eri taholla, joten uhkana on palvelutason heikkeneminen ja hakija joutuu mahdollisesti selvittämään asiaansa monen eri tahon kanssa.

Hakijoille tärkeä nopea ja säännöllinen etuuden maksatus hidastuu, kun merkittävä osa hakemuksista joudutaan käsittelemään käsin aiemman automaattisen maksatuksen sijaan. Hallituksen kärkihankkeena olevaa palvelujen digitalisaatiota tämä ei myöskään palvele.

Mallissa ei ole huomioitu erilaisten aktiivisuuden muotojen yhdistämistä, johon hakijoita muuten halutaan kannustaa. Yrittäjyyden ja palkkatyön muotojen ja työttömyysturvan yhdistämisen helpottamista suunnitellaan esimerkiksi yhdistelmävakuutuksen kautta, mutta tätä ei ole lainkaan huomioitu aktiivisuusvaatimuksissa. Liittomme jäsenten sivutoimisen yritystoiminnan tulot jäävät monesti niin pieniksi, että ne eivät yksinään täyttäisi aktiivisuusedellytystä. Työnhakijan näkökulmasta olisi kohtuullista, että erilaiset aktiivisuuden muodot katsottaisiin yhdessä riittäviksi.

Lomautettujen tilannetta ei ole esityksessä erikseen huomioitu, joten heiltä edellytettäneen samanlaista aktiivisuutta kuin muiltakin työsuhteen voimassaolosta huolimatta. Liittomme alojen työpaikoilla lomautukset järjestetään usein niin, että aktiivisuusedellytys täyttyy omalle työnantajalle tehdyistä lyhennyksistä työpäivistä, -viikoista tai kokonaisista työviikoista lomautuksen aikana. Pidemmissä lomautusjaksoissa aktiivisuusedellytys ei välttämättä täyty. Lomauttaneen yrityksen työtilanteen parannuttua työntekijöiden on kuitenkin palattava töihin, jolloin aktiivisuuden vuoksi aloitettu työ toisella työnantajalla on keskeytettävä.

Työttömyysturvan lisäpäiviltä maksetaan työttömyyspäivärahaa, kun hakija on syntynyt vuonna 1957 tai sen jälkeen, ja täyttää 61 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä. Työttömyysturvan lisäpäivistä on sovittu työmarkkinajärjestöjen sosiaalipaketissa vuonna 2001, ja niiden tarkoituksena on varmistaa työnhakijan toimeentulo, kun uudelleentyöllistyminen on iän vuoksi hankalampaa. Aktiivisuusvelvoite näyttää kuitenkin koskevan myös lisäpäivillä olevia, joiden on ikänsä puolesta vaikeampi löytää lyhytkestoisia töitä. Heillä ansiopäivärahan tasoon tulisi käytännössä pysyvä 4,65 prosentin alennus eläkeikään saakka, ellei sitä laissa taattaisi viranomaisen velvollisuudella järjestää esimerkiksi kunkin 65 tarkastelujakson ajalle työtä tai palvelua. Alenema vaikuttaa näillä hakijoilla myös eläkekertymään. Lisäpäivillä olevien lisäksi aktiivisuutta edellytetään vajaakuntoisilta, jotka saavat ansiopäivärahaa sairauspäivärahan enimmäisajan täytyttyä. Teollisuusliitto haluaa kiinnittää huomiota näiden vaikeasti työllistettävien tilanteeseen. Esityksessä olisi syytä rajata aktiivisuusvelvoitteen ulkopuolelle esimerkiksi nämä ryhmät, joiden kohdalla kyseessä olisi puhtaasti taloudellinen sanktio.

Samaan aikaan työttömyysturvan muutoksen kanssa hallitus on antanut esityksen laiksi julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista ja siihen liittyvistä laeista. Tämä laki tulisi voimaan vuonna 2019 ja siinä olisi erilaiset tarkastelujaksot kuin aktiivimallissa.

Työttömyysturvan säilyttäminen riittävän yksinkertaisena ja hakijan ennakoitavana edellyttää, että erilais-
ten aktivointimallien seurantajaksojen olisi vastattava toisiaan. Lisäksi eri malleissa olevat aktiivisuudeksi
katsottavat palvelut on yhtenäistettävä. Teollisuusliitto lausuu erikseen esityksestä laiksi julkisista rekry-
tointi- ja osaamispalveluista ja siihen liittyvistä laeista.

Teollisuusliitto vastustaa työttömyysturvan aktiivimallia, koska katsoo sen olevan kilpailukykysovimuksen
vastainen työttömyysturvan leikkaus.

Helsingissä 15. päivänä kesäkuuta 2017

Teollisuusliitto ry

Riku Aalto
puheenjohtaja

Turja Lehtonen
1. varapuheenjohtaja